

**ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
У СВІТЛІ
РЕГІОНАЛЬНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

КОНСУЛИ ОДЕСИ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ (XIX – початок XX ст.)

У статті автор розглядає діяльність консулів Одеси, які сприяли економічному розвитку міста та Південної України протягом XIX – початку XX ст.

Ключові слова: консул, генеральний консул, віце-консул, економічний розвиток, Одеса, Південь України, Російська імперія.

Перші консульські установи в Одесі з'явилися наприкінці XVIII – на початку XIX ст., разом з початком діяльності торгового порту. Про це свідчить указ Павла I (жовтень 1800 р.) про призначення в Одесі віце-консулом Неаполітанського двору Гульєльмучі [1].

Протягом XIX ст. в Одесі було відкрито представництва таких іноземних країн: Італії, Туреччини, Великобританії, Румунії, Німеччини, Австро-Угорщини, Персії, Сербії, Аргентини, Франції, Іспанії, Португалії, Нідерландів, Данії, Бельгії, Норвегії, Шведського королівства, США, Панами, Монако, Бразилії, Болгарського царства та Швейцарії [2]. Дипломатичні представники країн, окрім своїх основних функцій та повноважень, сприяли розвитку економічної сфери міста та Південної України в цілому.

До найбільш відомих та впливових особистостей можна віднести тосканського генерального консула, господаря торгового дому «Родоканакі» Федора Павловича Родоканакі, який, прибувши у 1819 році до Одеси та ставши підданим Російської імперії, став керівником Одеської філії з експорту зерна.

У 1834 р. грецьким урядом, який знаходився в Навпліоне, Федору Родоканакі було надано велику честь: він був призначений грецьким послом в Одесі. Нова посада зміцнила суспільне становище грецького консула і дала можливість одержувати докладну інформацію про стан справ у Південній Росії, врожаях і цінах на зерно, можливості фрахту суден і коригування розкладу торговельних рейсів. Зарекомендувавши себе професійним дипломатичним представником, у 1839 він був призначений на посаду тосканського генерального консула в Одесі, на якій йому судилося пробути 27 років [3].

У 1836 році він посідає четверте місце з обороту експорту зерна (3 млн. 120 тис. руб.) – піс-

ля Штигліца, Раллі та Кортацці. У 1841 році він має значний оборот з імпорту, а з 1845 року Родоканакі стає єдиним одеським лідером з торгового обороту, стабільно балансує на позначці 4-5 млн. рублів [4].

Із середини XIX ст. Федір Родоканакі стає судовласником. У 1844 р. він згадується у міських звітах про комерційну діяльність купців як власник двох суден, зареєстрованих в Одесі, а у 1859 р. – як власник парової баржі. Через деякий час він володіє чималою кількістю торговельних суден, на початку вітрильних, а згодом пароплавів: «Брати Родоканакі», «Федір Родоканакі», «Пелопоннес», «Свгенія К», «Віра», «Святий Микола», «Святий Антоній», «Михайло», «Святий Іоанн». А на початку 80-х років XIX ст. Ф. Родоканакі поставив на лінію морського сполучення Одеса – Крим – Кавказ три пасажирських пароплави.

Враховуючи тогочасне плавання у Чорному і Середземному морях, яке було пов'язано з певною небезпекою (пірати, військові дії), Ф. Родоканакі створює морську страхову компанію «Чорне море», яка активно діяла протягом багатьох років. У 1843 р. Федір Родоканакі був обраний членом Експедиції пароплавного сполучення Одеса – Константинополь, де неодноразово надавав свої пропозиції із вдосконалення структури і підвищення ефективності перевезень.

Торговельна і підприємницька діяльність Федора Родоканакі, а також його внесок у розвиток виробничих сил та економіки Півдня Росії швидко привели його до одержання низки високих державних і громадських посад, що свідчило про широту його економічного і соціального впливу. У грудні 1822 р. він обирається Народним радником міста Одеси, у 1831 р. – членом комерційного міського суду, а в 1837 р. – членом філії Одеської комерційної ради. Він також обіймав

посаду директора морської страхової компанії «Неофілемборікі». У 1843 р., як представник одеських купців, він обирається членом Комісії пароплавного сполучення Одеса – Константинополь. У січні 1848 р. російський Сенат надає йому звання Комерційного радника [5], у 1880 р. – призначають керівником виробничого відділу заводів та інших великих промислових комплексів, 1871 р. – обраний головою Грецького благодійного товариства міста Одеси, обов'язки якого виконував протягом двадцяти одного року [6].

Необхідно відзначити, що Ф. Родоканакі користувався довірою царського уряду. У листопаді 1866 р. посланник Російської імперії в Константинополі генерал Ігнат'єв звернувся до Азовського департаменту Міністерства закордонних справ Росії з проханням про надання матеріальної допомоги для голодуючих греків, зокрема жителів о. Крит. З боку Росії було прийнято рішення про виділення 50 тис. руб. для закупівлі і доставки хліба. Однак Петербург намагався не демонструвати свою участь у цій акції, і російські власті запропонували здійснити такі закупівлі під виглядом приватної ініціативи. 7 грудня 1866 р. у Державному банку Одеси було відкрито спеціальний рахунок на ім'я Добросердого Критського комітету, який, у свою чергу, доручив Ф. Родоканакі прийом і відправку хліба в Сирові. Консул закупив хліб і доставив його голодуючим грекам.

У результаті у 1868 р. Ф. Родоканакі був нагороджений «королем еллінів» Георгом I Командорським хрестом королівського ордену Спасителя. Грецький купець звернувся з проханням до російської влади про дозвіл йому носити цей орден, і 23 березня того ж року отримав такий дозвіл [7]. Також Ф. Родоканакі посприяв відкриттю Грецького дівочого училища в Одесі.

Трохи пізніше він відкриває банківський дім в Одесі. Санкт-Петербурзьке банківське підприємство «Родоканакі і К^о» було членом Міжнародного Комерційного банку з центром у Санкт-Петербурзі. У 1844 р. ім'я Ф. Родоканакі згадується серед засновників Комерційного банку «Азов-Дон», а в 1873 р. він є одним із засновників Центрального Російського земельного кредитного банку.

Ф. Родоканакі був також одним з основних діячів у розвитку промисловості країни. Він викупив і поставив на виробництво Одеську фабрику з обробки й упакування сільськогосподарської продукції, був власником 111 акцій одного з найбільших заводів того часу – Брянського рейкопрокатного і металевих заводів. У сталеливарний і механічний

завод «Сормово» він вклав 34 тис. руб. Торговий дім «Ф. Родоканакі» був власником акцій низки вино-горілчанних підприємств. Найбільший в Одесі вино-горілчанний завод, продуктивна потужність якого становила близько 1% від загального всеросійського спиртового виробництва, належав також Ф. Родоканакі. Підприємницька діяльність банку «Ф. Родоканакі» поширювалася навіть на територію Сибіру. Його банківський будинок брав участь у спільному підприємстві з видобутку золота на річці Лена.

Ф. Родоканакі заснував в Одесі найбільшу у Росії паперово-дзгуюву фабрику, де працювало 700 чоловік, і в яку було вкладено капітал на суму 122 008 руб. Торговельний і банківський будинок «Ф. Родоканакі» володів й іншими підприємствами у Севастополі, Новоросійську, Акермані, Ростові-на-Дону, Маріуполі та в інших містах [8].

У 1861 році за тридцятилітню підприємницьку діяльність Ф. Родоканакі був представлений до ордену Св. Станіслава 3-ї ступеню, також він був нагороджений двома золотими медалями та бронзовою медаллю в пам'ять війни 1853-1856 рр. [9].

За значний внесок у розвиток міста Федір Родоканакі був обраний почесним громадянином Одеси. Одним із прикладів комерційної діяльності консула з благоустрою міста є будівництво складів у порту. У 1881 р. йому була відведена ділянка землі розміром близько 30 погонних сажнів у кінці Потапівського молу, гавані для причалювання суден в Одесі. Тут Родоканакі дозволили розмістити залізний пакгауз (склад). Виділяючи ділянку землі, одеська адміністрація в особі головного інженера комерційних портів Новоросійська зобов'язала Родоканакі, «щоб він у справному стані мостив бруківку і набережну біля неї». Грецький купець не шкодував коштів для благоустрою території, на якій був розташований його склад товарів.

Торговий дім Родоканакі включав у свою діяльність не тільки виробництво товарів і їх продаж, а й надання транспортних послуг на судах, що належали грецькій родині. У 1883 р. було засновано велике пароплавання «Брати Родоканакі». Такі пароплави, як «Теодор Р.», «Євгенія К» були зареєстровані в Одесі і ходили під російським прапором.

З метою розширення і поглиблення підприємницької діяльності торговий дім «Ф.П. Родоканакі» створив торговельну мережу, що зв'язувала різні райони Південної Росії із закордоном. Крім того, Ф. Родоканакі разом із свої-

ми братами і трьома зятями, які також займалися торгівлею, розгорнув широку торговельну мережу, що охоплювала Ліворно, Марсель, Париж, острови Сірос та Хіос, Ростов та інші міста [10].

У 1882 році Федір Павлович Родоканакі помер, залишивши статок близько 4 млн. рублів, з урахуванням вартості акцій заводів та сільськогосподарських маєтків, своєму сину Периклу Федоровичу, який добре знав виробництво і можливості розширення ринків збуту для своїх товарів. Він неодноразово подавав у державні структури пропозиції на підтримку вітчизняного виробника. Зокрема, 31 жовтня 1889 р. він направив у Міністерство фінансів (департамент торгівлі і мануфактури) лист, де пропонував проект статуту «Товариства виноробства». Основною метою створення такого товариства були розвиток виноробства на півдні Росії і поширення російських виноградних вин, у тому числі виробництво коньяку і шампанських вин за французьким рецептом. Розглянувши цю пропозицію, міська влада схвалила статут товариства, оскільки його діяльність «може бути досить корисною для всього краю».

Перикл був великим землевласником. Тільки в Бессарабії він володів 41 тис. га землі. Справи йшли настільки успішно, що Одеська філія торгового дому родини Родоканакі відкрила свої представництва у Севастополі та Ростові. Слід зазначити, що комерційні прибутки Родоканакі збільшувалися також за рахунок промислових інвестицій.

За заслуги батька і його власні Перикл Родоканакі був зведений у спадкоємне дворянство Російської імперії. Він надавав великої уваги розвитку промисловості та фінансував поширення технічних знань і введення технічних нововведень. У 1899 р. Перикл помер у Парижі. З його смертю перестала існувати одеська гілка роду Родоканакі. Величезне багатство Перикла Родоканакі було розпродане, а власником торгового дому став його зять Н. Маврокордато [11].

Проте існує й інша думка щодо подальшої долі спадку, залишеного після смерті Федора Родоканакі. У праці російського дослідника Б.В. Ананьїча знаходимо, що після смерті Ф. Родоканакі все його майно, як уже зазначалося, відійшло його синові Периклу Родоканакі, який на той час вже був у досить зрілому віці. Зважаючи на неусвідомленість ним тонкощів керування бізнесом та розгульний спосіб життя, до 1899 року торговий дім «Ф.П. Родоканакі» перебував у стані занепаду. У цьому ж році у віці 59 років Перикл Федорович помер, залишивши сі-

мейний бізнес на усиновленого сина дружини від першого шлюбу Павла Юрійовича. Враховуючи складну ситуацію із заборгованостями, у 1901 році він вирішив ліквідувати торговий дім з метою збереження залишених коштів, що привело до зникнення одного з найбільших торгових домів Російської імперії, який пройшов через всі бурі та випробування XIX ст. [12].

Іншим яскравим дипломатом, який відіграв важливу роль в економічному житті Одеси, був Іван (Джон) Раллі, якого у 1832 році, за рекомендацією американського дипломата Чарльза Райнда, було призначено на посаду американського консула в Одесі та на якій він перебував до своєї смерті у 1859 році [13].

Джон Раллі народився на острові Хіос 3 листопада 1785 року і за походженням був греком. Залишивши у 1827 році Лондон, Джон (з грецької Занніс) переїздить до Одеси та засновує там одеську торговельну компанію Раллі (яка переважно займалася зерном). У 1846 році торговий оборот компанії перевищив півтора мільйони рублів, що свідчить про значний статус цієї компанії в регіоні та за кордоном. Раллі був віце-президентом комерційної ради. Він мав торгові компанії не лише в Одесі, а також в Англії, Франції, Туреччині, Персії та Іст-Індії.

Правонаступником комерційної діяльності Джона Раллі став його єдиний син Стефан, який у 1854 р. був призначений американським віце-консулом в Одесі. Після смерті батька до 1864 р. виконував обов'язки консула до приїзду із Вермонта нового консула США Тімоті Сміта, першого американця, який зайняв дану посаду в Одесі. Продовживши справу батька, Стефанос трохи змінив напрям комерційної діяльності торгового дому – від торгівлі зерном і промисловими виробами до торгівлі металевими виробами. Як і його батько, він користувався повагою серед жителів міста, був обраний почесним громадянином Одеси, перебував членом Комісії з уведення нового міського Статуту, обраний громадським радником, головою впливової фракції Думи, почесним мировим суддею, мав інші почесні посади в державних органах управління міста Одеси. Яскрава сторінка соціальної біографії Стефаноса Раллі – його участь в організації і розвитку Одеського товариства охорони тварин, головою якого він був протягом багатьох років.

За часів існування одеської філії Джон, а потім і Стефанос дотримувалися принципів, характерних для діяльності торгового дому братів Раллі в цілому,

що стало результатом довготривалого періоду існування одного з найбагатших торгових домів на Півдні України та Європи. Торговий дім «Брати Раллі» проіснував на теренах Європи до 1961 року [14].

Яскравими постатями XIX – початку XX ст., які зробили значний внесок у розвиток економічної, політичної та культурних сфер Одеси та Південної України стала родина Рафаловичів, багато представників якої перебували на дипломатичних посадах.

З іменем бразильського віце-консула, банкіра та почесного громадянина Германа Абрамовича Рафаловича пов'язана яскрава сторінка історії Одеси. Ставши правонаступником банкірського дому «Рафалович і Ко», який був відкритий в Одесі в 1833 році, Герман (у 1882-1887 рр. перебував бразильським віце-консулом [15], у той час коли генеральним консулом був також представник родини – Артур Федорович Рафалович) разом із своїм братом Анісімом Абрамовичем, який у 1882 році був призначений на посаду бельгійського консула в Одесі [16], сприяли розвитку промисловості та торгівлі Новоросійського краю. Завдяки всеохоплюючим відносинам з Лондоном, Парижем та Петербургом дім підтримував своїм кредитом значну кількість фірм краю та брав участь у реалізації майже всіх російських та іноземних позичок.

У 1860-х рр. Герман та Анісім Рафаловичі належали до числа найбільш відомих банкірів міста Одеси. Протягом довгого часу вони сприяли фінансуванню промисловців і землевласників, а також – заснуванню Одеського, Київського та Російського Комерційних для зовнішньої торгівлі банків.

За незрозумілих обставин наприкінці 1882 року Анісім Рафалович помирає і право на володіння його часткою переходить до його сина, почесного громадянина та перського консула в Одесі (1882-87 рр.) Лева Анісімовича [17]. Будучи власником трьох маєтків в Сороківському повіті Бессарабської губернії, Лев сприяв економічному та культурному розвитку даної території.

Не менш важливу роль відіграв і Георгій Федорович Рафалович, син Федора Олександровича та племінник Германа та Анісіма Рафаловичів. Після смерті батька разом із своїм братом Олександром (у 1880-90-х роках консул Бразилії) став учасником Торгового дому. Протягом багатьох років представляв інтереси Бразилії, Перу та Данії в Одесі: в 1890-1900-х рр. – бразильський консул та датський консул [18].

В 1889-92 рр. Георгій Федорович був обраний членом уряду та директором Одеського Торгово-промислового комерційного банку, головою Одесь-

кої міської думи, кандидатом у члени Одеської міської з воїнських справ присутності, почесним почителем 3-ї Одеської чоловічої гімназії.

У зв'язку з 50-тилітньою річницею торгового дому «Федір Рафалович і Ко», торговий оборот якого на той час становив декілька мільйонів рублів та банківський оборот – в декілька десятків мільйонів, за поданням Департаменту торгівлі та мануфактур 13 січня 1888 року Георгій Федорович був нагороджений орденом Св. Станіслава 3-го ступеню.

Потрібно відзначити, що Георгій Рафалович, як один із представників тогочасного суспільства, брав активну участь у громадсько-суспільному житті Одеси. Так, у 1890-х рр. був обраний членом оціночної комісії, головним агентом Страхової організації «Росія» в Одесі, з 1905 року – член правління Бессарабсько-Таврійського земельного банку.

Разом із своїми 6-ма братами у 1890 році Рафалович став засновником Зарожанської промислової організації, в основу якої входило сприяти розвитку сільського промислового господарства у 10-ти маєтках Хотинського повіту Бессарабської губернії: Зарожани (з буряково-цукровим заводом), Ставчани (з винокурним заводом), Должок, Керстенці, Долиняни, Рукшин, Шиловці, Широуци, Синжер та Левинці із загальною кількістю земель приблизно 7400 десятин.

Потрібно зазначити, що складна ситуація у відносинах між банківськими домами з Державним банком та Міністерством фінансів певною мірою вплинула на занепад банківського дому «Ф. Рафалович і Ко» [19]. Тому через деякий час ера існування одного з найбагатших торговельних домів скінчилася.

Досить яскравою фігурою був консул Норвегії та Шведського королівства Ігнат Михайлович Ефруссі (перебував на посаді консула з 1870 до 1882 р.) [20]. Будучи представником банкірського дому «М. Ефруссі та Ко», Ігнат Михайлович сприяв фінансуванню землевласників, власників заводів та фабрик. Зважаючи на те, що банківські дома Ефруссі існували не лише в Одесі, а й в Парижі та Відні, він сприяв розвитку міжнародних фінансових зв'язків Одеси з іноземними країнами, поширюючи при цьому авторитет та значення міста [21].

Серед вже розглянутих дипломатичних представників та їх ролі та значення у розвитку економіки Одеси важливе місце займає бразильський віце-консул (1911-1917 рр.) [22], купець І гільдії Яків Абрамович Бродський. Яків Абрамович

був сином Абрама Мойсеєвича Бродського, який прославився на всю Одесу як засновник одеської лінії Бродських. Окрім комерційних справ він займався громадсько-суспільною діяльністю, удостоївся звання почесного громадянина Одеси, був гласним та депутатом Міської думи та членом міської Управи, робив великі внески на розвиток Єврейської лікарні та потреби народної освіти.

У 1896 році Яків Абрамович Бродський створив в Одесі «Банківський дім А.М. Бродський», який у 1908 році був перетворений у відділення Північного банку. У 1910 році діяльність банківського дому Бродського була знову відновлена, а наступного року Яків Абрамович разом із

свою дружиною Леонорою Рафаїлівною увійшли до числа засновників Одеського купецького банку [23].

Розглянувши діяльність найбільш впливових дипломатичних представників іноземних країн в Одесі, можна зробити висновок, що протягом XIX – на початку XX ст. консули не лише виконували функції дипломатів, й відіграли велику роль у розвитку економіки як власне Одеси, так і Південної України в цілому. Розвиваючи власний сімейний бізнес, шляхом створення банківських та торгових домів, вони сприяли розвитку торгівлі, виходу на світовий ринок, а також активно брали участь у громадсько-культурному житті краю.

Джерела та література:

1. Указ его императорского величества самодержца всероссийского: [о рассылке приказа о признании вице-консулом Неаполитанского двора в Одессе Гульельмучи]: из Правительствующего Сената. – [Б.м.: окт. 1800]. – [1] л.// Відділ рукопису Російської Національної бібліотеки (С.-Петербург).
2. Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1891 год. – Одесса: Типография штаба войск Одесского военного округа, 1890. – С.234-238.
3. Новороссийский календарь на 1840-й год, издаваемый при Ришельевском лицее. – Одесса: В городской типографии, 1839. – С. 9; Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1866 год. – Одесса: Типография штаба войска Одес. воен. округа, 1865. – С. 99.
4. Ананьич Б.В. Банкирские дома в России, 1860-1914 гг.: Очерки истории част. предпринимательства. - Л. : Наука, 1991. – С. 10.
5. Державний архів Одеської області (ДАОО), ф.1, оп.12, спр.64, арк.190, 271.
6. Слюсаренко О. Торгово-економічні зв'язки України і Греції: історичні традиції та сьогодення / О.О. Слюсаренко, Н.О. Терентьева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 2005. – С. 68-69.
7. ДАОО, ф.1, оп.140, спр.41, арк.1-4.
8. Слюсаренко О. Вказ. праця. – С. 70-71.
9. Ананьич Б.В. Указ. тр. – С. 10.
10. ДАОО, ф.2, оп.3, спр.916, арк.1, ф.16, оп.125, спр.2, арк.36. Слюсаренко О. Вказ. пр. – С. 72.
11. Слюсаренко О. Вказ. праця. – С.72-73.
12. Ананьич Б.В. Указ. соч. – С. 11.
13. Херлихи П. Европейский город Черноморья. Очерки истории Одессы XIX века. – Одесса: Изд-во «Optimum», 2009. – С. 154.
14. Слюсаренко О. Вказ. праця. – С. 75-76, 74.
15. Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1882 г. – Одесса: Типогр. штаба Одес. воен. округа, 1882. – С. 130; Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1900 г. – Одесса: Типогр. штаба Одес. воен. округа, 1889. – С. 180.
16. Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1882 г. – С. 129.
17. Там само. – С. 130; Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1886 г. – Одесса: Типогр. штаба Одес. воен. округа, 1886. – С. 216.
18. Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1899 г. – Одесса: Типогр. штаба Одес. воен. округа, 1898. – С. 204; Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1911 г. – Одесса: Издание «Ведомостей Од. градонач.», 1911. – С. 272.
19. Ананьич Б.В. Указ. соч. – С. 12.
20. Адрес-календарь издаваемый от канцелярии Новороссийского и Бессарабского генерал-губернатора с картой железных дорог з 1869 г. за 1871 год. – Одесса: в типографии П. Францова, 1870. – С.98; Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1882 г. – С. 130.
21. Ананьич Б.В. Указ. тр. – С. 13.
22. Адрес-календарь Одесского градоначальства на 1911 г. – С. 273; Адрес-календарь Одесского градоначальника на 1917 г. - Одесса: Издание «Ведомостей Од. градонач.», 1917. – С. 63.
23. Ананьич Б.В. Указ. тр. – С. 178-179.

Людмила Вовчук

Консулы Одессы в экономической жизни Южной Украины (XIX – начало XX ст.)

В статье автор рассматривает деятельность консулов Одессы, которые способствовали экономическому развитию города и Юга Украины на протяжении XIX – начала XX ст.

Ключові слова: консул, генеральный консул, вице-консул, экономическое развитие, Одесса, Юг Украины, Российская империя.

ludmila Vovchuk

Consuls of Odessa in the economical life of the Southen Ukraine (19 – beginning of 20 centuries)

An author shows the activities of consuls of Odessa which influenced on economical development town and the South of Ukraine during in XIX – beginning of XX centuries in this article.

Key words: consul, general consul, vise-consul, an economical development, Odessa, the South of Ukraine, Russian empire.

УДК 37(477) «192»

Віталій Липинський, Наталя Аксакова (м. Донецьк)

ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКА КОРПОРАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УСРР У 1920-ТІ РОКИ

В статті розглянуто процес збирання професорсько-викладацьких кадрів педагогічних ВНЗ УСРР впродовж 1920 – х років, зроблено комплексний аналіз процесів та причин, що впливали на зміну його кількісного та якісного складу. Проаналізовано державну політику щодо професорсько-викладацької корпорації так званої «старої школи» та намагання заміни її новою – комуністичною професурою.

Ключові слова: педагогічна освіта, професорсько-викладацька корпорація, інститути народної освіти, педагогічні технікуми, кількісний та якісний склад.

Освіта, як така, складається з декількох важливих компонентів, найголовнішими з яких є наявність кваліфікованих професорсько-викладацьких кадрів. Створена в УСРР у 1920-і роки система освіти передбачала розбудову широкої мережі підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів. З одного боку, освітня система була націлена на постійне підвищення матеріального рівня і соціального статусу професорсько-викладацької корпорації. Але, з іншого боку, стратегічною метою радянської системи освіти була поступова заміна так званої «старої» професорсько-викладацької корпорації на нову радянську професуру, яка мала стати провідником політики Комуністичної партії у вищій школі. Саме ця друга складова політики нової влади спричиняла постійну політичну напругу у ВНЗ і викликала пасивний супротив з боку «старої професури» діям Головпрофосу, який докладав максимум зусиль для того, щоб роз'єднати та нацькувати одна на одну поки що єдину професорсько-викладацьку корпорацію.

Процес формування професорсько-викладацької корпорації педагогічних ВНЗ частково вивчався у роботах В.Липинського, В.Левченка та М.Кузьменка [1]. Проте окремо, як така, ця проблема не розглядалась.

Метою статті є вивчення кадрового складу педагогічної освіти; комплексний аналіз процесів та причин, що впливали на зміну його кількісного і якісного складу; розгляд державної політики щодо так званої «старої професури».

До кадрового складу педагогічної освіти входили професори та викладачі педагогічних інститутів та технікумів, а також спеціальних педагогічних відділень, що утворились у складі профільних ВНЗ різних вертикалей, де здійснювалась підготовка викладачів для технікумів та інститутів. Процес реформування системи педагогічної освіти розпочався із розв'язанням питання про забезпечення педагогічних ВНЗ кваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами. Важливе значення для реформування системи педагогічної освіти мав декрет РНК УСРР,